

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАДАННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВІЙНИ

Кириленко Анна

Повномасштабна війна в Україні спричинила значне зростання кількості осіб, які пережили травматичні події, втрати, вимушене переселення та інші складні життєві обставини. В умовах постійного стресу, небезпеки та невизначеності особливої актуальності набуває проблема надання психосоціальної допомоги постраждалим від війни. Такі обставини негативно впливають на психоемоційний стан особистості, зумовлюють виникнення тривожності, депресивних проявів, емоційного виснаження, порушень соціальної адаптації тощо. У зв'язку з цим важливим є створення ефективних соціально-педагогічних умов для реалізації психосоціальної допомоги постраждалим від війни.

Мета публікації полягає у теоретичному аналізі соціально-педагогічних умов надання психосоціальної допомоги постраждалим від війни та визначення основних форм, методів і особливостей організації такої допомоги.

Робота з постраждалими від війни є комплексною та охоплює психологічні, соціальні й педагогічні аспекти. Основною метою психосоціальної допомоги є стабілізація психоемоційного стану особистості, попередження розвитку посттравматичних розладів, адаптація до нових умов життя та відновлення внутрішніх ресурсів. Ефективність психосоціальної допомоги значною мірою залежить від створення відповідних соціально-педагогічних умов, серед яких важливе місце посідають безпечне середовище, доступність допомоги, міждисциплінарна взаємодія фахівців, індивідуальний підхід та орієнтація на потреби постраждалих [1, с.102].

Однією з основних форм роботи є екстрена психологічна допомога (кризове втручання), що надається безпосередньо після травматичних подій. Вона включає оцінку потреб постраждалого, забезпечення фізичної та психологічної безпеки,

емоційну стабілізацію, активне слухання, мобілізацію ресурсів та організацію подальшого супроводу. Такі заходи дозволяють знизити рівень гострого стресу та запобігти подальшій травматизації особистості. Важливе місце у системі психосоціальної підтримки займають індивідуальне консультування та психотерапія. Індивідуальне консультування спрямоване на вирішення актуальних труднощів і стабілізацію стану особистості, тоді як психотерапія передбачає більш глибоку та тривалу роботу з травматичним досвідом, емоційними переживаннями та деструктивними переконаннями. У роботі з постраждалими активно використовуються когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), EMDR-терапія, тілесно-орієнтована терапія та арт-терапія [1, с.102].

Особливого значення набувають групові форми роботи, зокрема групова психотерапія та групи підтримки. Групова взаємодія допомагає постраждалим подолати соціальну ізоляцію, отримати емоційну підтримку, усвідомити власні переживання через досвід інших людей та відновити соціальні зв'язки. Групи підтримки часто функціонують за принципом «рівний-рівному», об'єднуючи осіб зі схожим життєвим досвідом [2, с.619].

У сучасних умовах значну роль відіграють мобільні бригади психосоціальної допомоги, які забезпечують оперативну підтримку у громадах, центрах розміщення ВПО та важкодоступних районах. Такі мультидисциплінарні команди дозволяють оперативно реагувати на потреби постраждалих та забезпечувати комплексний супровід. Важливою соціально-педагогічною умовою є психоедукація, яка спрямована на інформування постраждалих про природу стресу, психічних реакцій та способів самодопомоги. Психоедукація сприяє зниженню тривожності, дестигматизації звернення по психологічну допомогу та формуванню навичок емоційної саморегуляції.

Одним із ключових напрямів роботи є соціальний супровід, який передбачає тривалу підтримку осіб або сімей, що перебувають у складних життєвих

обставинах. Соціальний супровід базується на принципах кейс-менеджменту, індивідуального підходу та активізації внутрішнього потенціалу особистості. Соціальний працівник не лише координує процес допомоги, а й сприяє відновленню соціального функціонування та адаптації людини до нових умов життя.

У процесі надання психосоціальної допомоги використовуються різні методи роботи, серед яких: перша психологічна допомога, когнітивно-поведінкова терапія, EMDR, арт-терапія, техніки заземлення та релаксації. Їх використання сприяє стабілізації емоційного стану, зниженню рівня тривоги, опрацюванню травматичних переживань та формуванню адаптивних копінг-стратегій [3, с.160].

Ефективність психосоціальної допомоги забезпечується дотриманням принципів безпеки та конфіденційності, системності, етичності та турботи про самого фахівця. Робота з постраждалими від війни потребує високого рівня професійної підготовки, емоційної стійкості та міждисциплінарної взаємодії.

Результати емпіричних досліджень свідчать про те, що значна частина постраждалих від війни має підвищений рівень тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності та депресивних проявів. У багатьох респондентів спостерігаються апатія, страх, розгубленість, емоційне виснаження та труднощі соціальної адаптації. Окрім того, частина постраждалих використовує неадаптивні копінг-стратегії, орієнтуючись на уникнення або емоційне реагування. Це підтверджує необхідність комплексної психосоціальної підтримки та створення ефективних соціально-педагогічних умов допомоги.

У процесі надання психосоціальної допомоги постраждалим від війни соціальний працівник забезпечує оцінку потреб постраждалих, організацію соціального супроводу, координацію взаємодії між різними службами та установами, інформування щодо доступних видів допомоги й підтримки. Важливим напрямом діяльності є також надання емоційної підтримки, сприяння соціальній адаптації, допомога у відновленні соціальних зв'язків та залучення постраждалих до програм

психологічної, соціальної й педагогічної підтримки. Окрім того, соціальний працівник бере участь у психоедукаційній роботі, організації груп підтримки та створенні безпечного середовища для відновлення психоемоційного стану особистості.

Отже, надання психосоціальної допомоги постраждалим від війни є складним і багатокомпонентним процесом, що потребує створення відповідних соціально-педагогічних умов. Ефективність допомоги залежить від комплексного поєднання психологічних, соціальних і педагогічних методів роботи, індивідуального підходу та професійної взаємодії фахівців. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальний працівник, який забезпечує підтримку, супровід та координацію допомоги постраждалим.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності різних форм психосоціальної допомоги та розробці нових соціально-педагогічних програм підтримки постраждалих від війни.

Список використаних джерел

1. Мельниченко О., Маліновська М., Підкалюк Н. Психологічна та соціальна допомога постраждалим під час війни та у період післявоєнного відновлення: Довідник для широкого кола фахівців соціальної сфери. Київ: ВАІТЕ, 2025. 102 с.
2. Нагірняк М., Іващишин О. Деякі аспекти соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, курсантів та студентів. Львів: ЛДУ БЖД, 2024. С. 619–623.
3. Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 березня 2023 року, Київ) / за ред. Ю.М. Швалба. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. 160 с.